

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційне дослідження
Мар'яна Васильовича Паньківа

«Трансформація сучасних прийомів композиторського письма в українській акордеонній музиці В. Зубицького, В. Рунчака, Я. Олексіва»,
представлене на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 02 «Культура і мистецтво»
за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво»

В останні десятиліття суттєво зріс інтерес до акордеонно-баянної творчості В. Зубицького, В. Рунчака, Я. Олексіва. Крім прем'єр творів, які звучать на численних концертних площадках в Україні, Європі, США, нині проводяться музикознавчі дослідження в різних аспектах їхньої композиторсько-виконавської творчості.

Новизна представленої до захисту дисертації не викликає жодних сумнівів, адже вона присвячена творчості трьох універсальних композиторів, чия акордеонна і баянна музика є затребуваною не тільки в Україні, а й за кордоном. І хоча композиторська діяльність В. Зубицького, В. Рунчака, Я. Олексіва для акордеона/баяна неодноразово ставала предметом уваги музикознавців, М. Паньків обрав цікавий і недосліджений досі аспект – трансформацію сучасних прийомів їхнього музичного письма. Дисертаційне дослідження здобувача цілком заповнює цю лакуну.

Робота складається з трьох розділів, виклад матеріалу яких крок за кроком розкриває предмет дослідження: «композиторське письмо В. Зубицького, В. Рунчака, Я. Олексіва» (с. 22). Новації у композиторській стилістиці вищеназваних майстрів Автор дисертації розглядає у низці творів, які у цій площині ще не вивчалися. Це загалом 16 композицій, як-от дитячі цикли, концертні сольні опуси, камерно-ансамблеві композиції, музичні ілюстрації.

Для ґрунтовного розкриття теми дисертаційного дослідження використано необхідні методи дослідження, а саме системно-структурний, компаративний, типізацій, жанрово-стильовий, інтерпретаційний, образно-семантичного та текстологічного аналізу.

У дисертації М. Паньківа вперше «проаналізовано дитячу музику

В. Зубицького, В. Рунчака, Я. Олексіва в аспекті особливостей композиторської лексики та жанрових форм; охарактеризовано індивідуальну авторську стилістику у концертних творах митців; на базі здійсненого аналітичного студіювання виявлено музично-мовні й образно-семантичні трансформації в різножанрових творах В. Зубицького, В. Рунчака, Я. Олексіва; введено до наукового обігу твори українських композиторів, що не досліджувалися раніше з позицій композиторського письма...» (с. 24-25).

У першому розділі та двох його підрозділах акцентовано увагу на феномен композиторської творчості крізь призму індивідуальності (особистості) митця та вектори дослідження його творчості, покликаючись на праці науковців. Музична діяльність В. Зубицького, В. Рунчака та Я. Олексіва як «національний феномен» (с. 44) представлено «у фокусі уваги сучасного музикознавства» (с. 44). Дисертант демонструє багатоаспектні наукові дослідження творчості композиторів-виконавців. Йдеться також і про новітні композиторські знахідки, які стимулюють як майстерність виконавців, так і їхні інтерпретаційні рішення.

Дитяча тематика в сучасному музичному мистецтві сформувалася в самостійну і багатопланову сферу культури. Один із аспектів цієї теми безпосередньо пов'язаний із виховною й освітньою функціями, що особливо важливо сьогодні. Не оминули своєю увагою жанр дитячої музики і В. Зубицький, В. Рунчак, Я. Олексів. Саме у другому розділі дисертації увагу зосереджено на їхній дитячій музиці для акордеона/баяна з акцентом на сучасні прийоми композиторського письма. Здобувач розкриває особливості музичної мови, вдаючись до розкриття художньої образності творів, її музично-мовної та звукової реалізації.

Музичні образи, представлені в другому розділі та чотирьох його підрозділах, розкривають особливості поетики дитячого світу при втіленні якої вельми часто у творах композиторів-баяністів В. Зубицького, В. Рунчака, Я. Олексіва проявляється художнє новаторство у музичній мові і змістовій стороні. Оскільки для дитячої музики характерний особливий тип розвитку з домінуванням експозиційного викладу й акцентуванням принципу контрастного

співставлення, то, з одного боку, це пов'язано з позицією «простоти» музичної мови, з іншого, – калейдоскопічною строкатістю світу дитини.

М. Паньків розкриває роль дитячої музики в творчості українських композиторів, зокрема й композиторів-баяністів, аналізує її висвітлення у музикознавчих дослідженнях у різних аспектах. У наступних трьох підрозділах Автор розглядає дитячу музику В. Зубицького, «Альбом для дітей та юнацтва» В. Рунчака, дитячі сюїти Я. Олексіва. Здобувач акцентує на поєднанні в дитячій музиці В. Зубицького різних прийомів композиторського письма – академічної, модерної й естрадно-джазової; фактурі дитячих творів, ансамблевих циклів. «Альбом для дітей та юнацтва у восьми частинах» В. Рунчака представлено в дисертації як сучасний твір, риси сюїтності якого виявлено через єдність образної сфери та жанрово-стильових особливостей. Дитяча музика Я. Олексіва окреслена як новаторська, в якій майстерно поєднано засоби музичної виразності та виконавські прийоми гри. Мар'ян Васильович слушно висновує, що «композитор поєднує усталені жанрові моделі (мадригалу, токати, *perpetuum mobile*, багателі, токати, прелюдії, маршу, танго) з рисами українського танцювального фольклору (коломийка, аркан) й джазовою стилістикою (бугі-вугі, свінг, імпровізація тощо)» (с. 132).

У третьому розділі зосереджено увагу на індивідуальній композиторській стилістиці як одному з найбільш важливих предметів музикознавчих досліджень, зокрема в концертних творах для акордеона. Здобувач апелює до концертності як «принципу музичного мислення» композитора (с. 133) та пов'язану з нею театралізацію «інструментального жанру в композиторсько-виконавській практиці» (с. 134). У першому підрозділі схарактеризовано стилістичні новації в сольній і камерній музиці В. Зубицького, які, на думку здобувача, всі є концертними. В роботі проаналізовано низку баянних вальсів композитора у контексті використання засобів композиторського письма, його трансформації та виконавського досвіду «з застосуванням джазової лексики та новітніх баянних прийомів гри» (с. 142): «Ліричний», «Я люблю тебе, Пезаро». Взірці камерно-ансамблевої музики представлено у роботі п'ятичастинною сюїтою «Українські

танці» для двох баянів/акордеонів, яка скомпонована у формі варіацій. М. Паньків ретельно розбирає кожну мініатюру циклу, після чого висновує про «вміння поєднувати виразну мелодику з сучасними засобами письма, зокрема естрадною манерою; усвідомлення звучання всієї тембральної палітри баяна/акордеона й талановите втілення її в ансамблевій партитурі; максимальна зручність для виконання, концертна ефектність твору» (с. 154). Прикметно, що Автор присвячує увагу варіантам виконання «Українських танців» музикантами, які експериментують як із ансамблевим складами, так і автентичним нотним текстом.

Специфіку концертності у творчості В. Рунчака окреслено у другому підрозділі. Елементи театральності проглядаються в акордеонному диптиху «Інь і Ян, гармонія протилежностей», де поєднано традиційні китайські мотиви, пентатоніку з сучасними прийомами звукоутворення на баяні.

Ансамблеві опуси репрезентовано «Гуцульською мозаїкою» у версіях для скрипки і акордеона та кларнета і акордеона. М. Паньків визначає форму твору як вільну варіаційну і послідовно характеризує його етномузичний стиль, апелюючи як до засобів музичної виразності, так і тембрального складу інструментів задля відтворення колоритного фольклорного музикування.

Третій підрозділ розкриває барвисту жанрово-стилістичну палітру концертних опусів Я. Олексіва. Дисертант апелює до опусів-присвят, як-от «Соната-балада», окремих мініатюр («У настрої джазу»), музичних ілюстрацій до драматичної поеми О. Олеся «Ніч на полонині», зокрема останній композиції надає розгорнутого музично-теоретичного аналізу, підкреслюючи їх жанрово-стилістичні новації.

Переконали враження складають висновки вкінці кожного розділу, які підсумовують всі викладені у них положення. Підкреслю, що й завершують роботу ґрунтовні висновки.

Загалом вражає об'єм дисертаційного дослідження М. Паньківа (227 с., із них основного тексту – 194 с.) і Список використаної літератури (293 позиції).

Як кожна вартісна робота, дисертація М. Паньківа спонукає до дискусії.

Тому поставлю Мар'яну Васильовичу два питання:

- 1) Як змінюються принципи організації музичного твору і його функціонування в системі музичної комунікації (про що йдеться на с. 27), коли композитор є одночасно і виконавцем?
- 2) Які саме «сучасні прийоми письма» Ви виокремлюєте як домінантні у творчості цих трьох композиторів-виконавців?

Відзначу, що дисертація чітко структурована, написана гарною літературною мовою, термінологія й аналітична частина свідчать про безперечний професіоналізм автора, який, окрім того, сам добре володіє баяном.

Таким чином, можемо зробити висновок, що дисертація М. В. Паньківа «Трансформація сучасних прийомів композиторського письма в українській акордеонній музиці В. Зубицького, В. Рунчака, Я. Олексіва» є довершеним, самостійним дослідженням, яке є значним внеском у царині вивчення композиторського письма композиторів-виконавців, його трансформації, що й визначає його цінність для українського музикознавства.

Варто зазначити, що основні положення дисертації були апробовані на 3 міжнародних і всеукраїнських конференціях та знайшли відображення у 3 статтях, опублікованих у фахових виданнях категорії Б.

Усе вищезазначене дозволяє стверджувати: дисертація Мар'яна Васильовича Паньківа відповідає вимогам до кваліфікаційних праць цього рівня і, відповідно, її доцільно рекомендувати до захисту.

Офіційний рецензент:

кандидат мистецтвознавства, доцент,
доцент кафедри вокально-хорового, хореографічного
та образотворчого мистецтва

ДДПУ ім. Івана Франка

Любомир МАРТИНІВ